

Gävleborg

Branschen för lastbilspåbyggare undrar:

Vad händer med
dimensioneringen
av gymnasieskolan?

Version: 1.0 – oktober 2024

Framtagen av: Amelie von Zweigbergk på uppdrag av Lastfordonsgruppen.
Med kansli hos Teknikföretagens Branschgrupper AB.

Lastfordonsgruppen (LFG) är branschorganisationen för lastbilspåbyggare, släpvagnstillverkare och tillverkare av komponenter till lastbilar. Föreningen består av 53 medlemsföretag som tillsammans sysselsätter drygt 3 500 medarbetare och omsätter drygt 10 miljarder kronor.

Vad är en lastbilspåbyggare?

Vad en lastbilstillverkare är vet nog de flesta. I Sverige har vi två stora lastbilstillverkare: Scania och Volvo Lastvagnar. Till det kommer andra fordonsstillverkare inom t ex försvarsindustrin.

Men vad är då en lastbilspåbyggare? Medan lastbilsföretaget bygger chassin till ett stort antal typer av lastbilar så skräddarsyr lastbilspåbyggarföretagen lastbilarna till den exakta uppgift som lastbilen ska ha. När lastbilen rullar ut från tillverkaren behöver chassit stärkas och sedan behövs en påbyggnad, anpassad till den uppgift som lastbilen ska utföra. Sedan kan lastbilen behöva ett efterfordon, en trailer eller släp, för exempelvis timmertransporter. Lastbilen kan också behöva utrustas med kranar, baklyft eller andra monterade maskiner.

Allt det som byggs på efter att lastbilen rullat ut från chassitillverkaren utförs av en påbyggare. En del lastbilspåbyggare är just påbyggare, de stärker och bygger på chassin och efterfordon. Andra levererar komponenter för påbyggarna att montera på som till exempel kranar, baklyftar, hydrauliska pumpar, underkörningskydd med mera. De kallas komponenttillverkare. En stor andel av de lastbilar som produceras i Sverige iordnings-

ställs hos en lastbilspåbyggare innan den kommer ut i kommersiellt bruk. På så vis är lastbilspåbyggaren både en viktig aktör för lastbilsbranschen och för alla de tusentals företag som efterfrågar lastbilar med specifika egenskaper. Utan en anpassad lastbil – inga säkra transporter.

Vilken utbildningsbakgrund behöver en lastbilspåbyggare?

I en intern rapport beskriver lastbilspåbyggjarbranschen att man i dagsläget rekryterar elever från gymnasieskolan, Yrkeshögskolan och universitet/högskolor. I den här rapporten har vi valt att fokusera på gymnasieskolan/ Komvux – eftersom det är denna utbildningsnivå som dimensioneringsbeslutet rör.

I branschen anställer man i första hand elever som gått Fordons- och transportprogrammet. Programmet har en inriktning mot påbyggnad av lastbilar som är direkt avpassat för branschens behov. Tyvärr är inriktningen idag mycket liten och finns endast på ett fåtal ställen i landet. Man rekryterar också från Industritekniska programmet, inte minst de företag som producerar komponenter.

Sammanfattning:

I dag rekryteras personer med gymnasiekompetens som gått:

- Fordonsprogrammet
- Industritekniska programmet

Och till viss del:

- El och energiprogrammet
- Bygg och anläggningsprogrammet
- Teknikprogrammet

Ett år kvar till dimensionering av gymnasieskolan!

Efter år av utredning kom beslutet; gymnasieskolan ska dimensioneras efter den regionala arbetsmarknadens behov¹. Tidigare har elevernas önskan och utbildningsleverantörernas utbud varit de viktigaste parametrarna för vilka gymnasieprogram som erbjudits, och hur många platser, kommunalt. Skolverket ska med fyra års intervall ta fram ett planeringsunderlag som ska stödja regionerna i deras arbete med att dimensionera utbildningarna utifrån den regionala arbetsmarknadens behov².

Dessa planeringsunderlag ska användas för utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025 – om ett år.

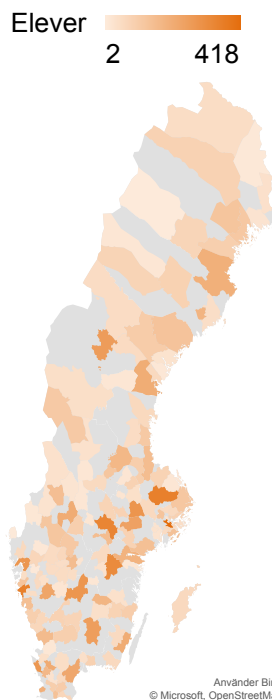
Det är hög tid att analysera vad planeringsunderlaget från Skolverket säger, vilka gap som finns mellan utbud och efterfrågan och vad det innebär för Lastbilspåbyggjarbranschens kompetensförsörjning!

Här finns eleverna inom fordon och industriteknik!

I kartan nedanför illustreras elever som går på Fordonsprogrammet och det industritekniska programmet. Fordonsprogrammet finns i majoriteten av Sveriges kommuner. Ju större kommuner – desto fler elever på Fordonsprogrammet. Många mindre kommuner som Uddevalla, Östersund och Klippan har dock långt fler elever per kommuninvånare.

Det industritekniska programmet är mycket mer koncentrerat till ett mindre antal kommuner, och har inte alls den mer jämna fördelningen som Fordonsprogrammet.

Antalet elever fordonsprogrammet

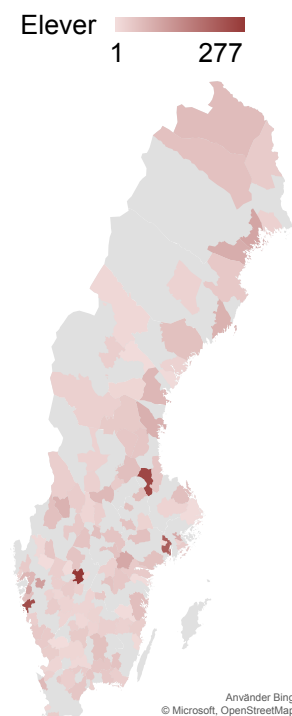

1 SOU 2020:33

2 Prop 2021/22 159

I kartan nedanför kan vi se att det här dominerar fyra kommuner med drygt 200 till 300 elever vardera. Det är Skövde, Sandviken, Göteborg och Södertälje – samtliga städer med stora industrier. Med undantag för Sandviken är samtliga av dessa kommuners industrier tätt kopplade till produktion av lastbilar och personbilar. Därutöver finns det ett kluster i Västra Götaland med flera platser på industri-tekniska programmet i Trollhättan, Uddevalla och Stenungssund.

Antalet elever industritekniska programmet

De är Sveriges mesta lastbilskommuner!

Lastbilspåbyggarbranschen må vara en liten, och för gemene man en ganska okänd bransch. Detta till trots finns det ett tiotal kommuner i Sverige där var hundrade person mellan 20-65 år jobbar i den branschen. Det betyder att man är en av de tongivande branscherna i just dessa specifika kommuner.

Lastbilspåbyggar-Sverige är inte jämnt fördelat. Här finns tre påtagliga styrkeområden; Gävleborg, Västra Götaland och Halland. Det är län som är stora inom andra områden inom fordonsområdet, så konkurrensen om kompetens är hård. De olika branscherna inom fordon behöver varandra, både när det gäller utveckling och kompetens.

Lastbilspåbyggarbranschen är särskilt viktig för ett antal mindre kommuner i glesbygd. Även fast de flesta lastbilspåbyggare återfinns i ovan nämnda regioner är antalet lastbilspåbyggare sett till kommunens befolkning höga i såväl Övertorneå som Säffle. För Övertorneå är det en mycket viktig del av det privata näringslivet och en viktig del av kommunens totala industriella infrastruktur. Det gör att branschen både är synlig i kommunen, vilket kan tänkas underlätta kontakter med kommunen i utbildningsfrågor med mera, men samtidigt mycket sårbar.

I kommuner i mer tätbefolkade delar av landet finns större flexibilitet i form av arbetspendlare och tillgång till grannkommuners utbildningar. Det är en möjlighet som är mindre tillgänglig för industrier i glesbygd.

Å andra sidan finns det också två starka industrikluster i de tätbefolkade områdena kring Borås och Gävle. Här arbetar nästan hälften av Sveriges lastbilspåbyggare. Här finns å andra sidan problem med att vara en mindre spelare på en större marknad. Tillgången till fler potentiella arbetstagar och fler som skulle kunna arbetspendla ska vägas mot det större utbudet av andra, konkurrerande, arbetsplatser.

Kommuner med flest antal anställda (ca):

Borås	730
Göteborg	315
Trollhättan	300
Falkenberg	290
Vänersborg	265

Antalet lastbilspåbyggare

Använder Bing
© Microsoft, OpenStreetMap

Branschens två huvudsakliga utmaningar:

1. Hur klara framtida kompetensförsörjning när man har en stor andel av alla sina **arbetsplatser i glesbygdskommuner** med låg befolkning, långa pendlingssträckor och få utbildningsplatser inom rätt område?
2. Hur klara framtida kompetensförsörjning när man har den andra delen av sina **arbetsplatser i tätbefolkade områden** där konkurrensen om utbildad arbetskraft är stor, och kunskapen om branschen är mindre hos såväl kommuner som ungdomar som ska välja yrkesbana?

Gävleborg

- Sveriges mesta lastbilspåbyggarlän

Arbetsmarknad och företagsstruktur i Gävleborg

Gävleborg är inte det län som har flest lastbilspåbyggare eller de största fordonsindustrierna – men det är det län med i särklass störst andel som arbetar inom branschen. I Bollnäs, Hudiksvall, Ljusdal och Gävle finns flera arbetsgivare inom sektorn. Ljusdal är den kommun i länet som är ”mesta lastbilspåbyggaren” – och man är faktiskt på topp tio-listan i hela Sverige.

Den totala industrin står för en högre andel av sysselsättningen i Gävleborgs län i jämförelse med riket i stort³, samtidigt som man är ett län med hög arbetslöshet. Nationellt väntas efterfrågan på yrkesutbildade öka fram till år 2035.

Antal lastbilspåbyggare i Gävleborg (ca)

SCB beräknar att det år 2035 kommer att vara nationell brist på⁴:

- Fordon
- Industriteknik
- EI/automation
- Naturbruk
- Vård och omsorg

Det överensstämmer med bristområdena i Gävleborg.

³ Skolverkets Planeringsunderlag för Gävleborg, s. 11
⁴ Trender och prognoser med sikte på år 2035 (SCB)

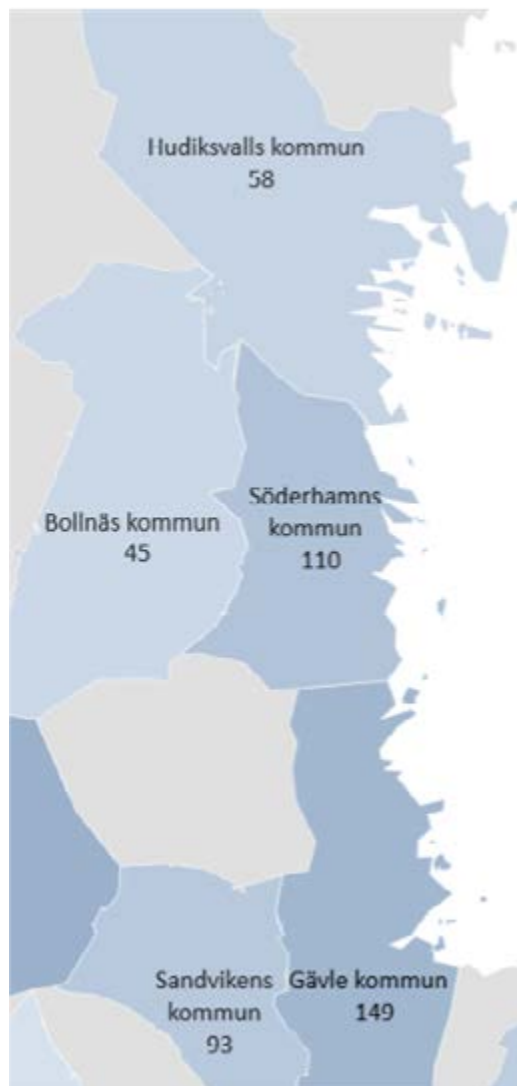
Etablering efter yrkesprogram i Gävleborg?

Elever som går på Fordonsprogrammet finns i stora delar av Gävleborg. Föga förvånade finns återfinns de flesta eleverna i Gävle men även i några av de medelstora kommunerna liksom Sandviken, Hudiksvall och Söderhamn.

I Skolverkets statistik över etablering på arbetsmarknaden tre år efter avslutad gymnasieutbildning ligger Fordon och transportprogrammet i topp med drygt 75% av de före detta eleverna i arbete⁵. Den matchade förvärvsgraden (d v s man arbetar med det man utbildat sig för) ligger också högt med cirka 65%. Detta kan jämföras med program som Hantverk, Handel och administration, Naturbruk och Restaurang och livsmedel som har färre än 50% av sina före detta elever etablerade på arbetsmarknaden över huvud taget tre år efter avslutad gymnasieutbildning. Matchningen för dessa branscher ligger kring 40%.

För de som studerat Fordon och transportkurser på Komvux har cirka 55% en etablerad ställning på arbetsmarknaden tre år efter utbildningens slut, enbart slagen av Vård och omsorg⁶.

Antal elever på Fordonsprogrammet läsåret 23/24

⁵ Etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier år 2020 efter gymnasieskolan, Skolverket 2022:38

⁶ Planeringsunderlag för gymnasial utbildning Gävleborgs län (Skolverket diarienummer 2022:1840)

Skolverkets bedömning

Riksdagen har fattat ett beslut om att arbetsmarknadens behov ska få större betydelse vid planering och dimensionering av program inom gymnasieskolan och Komvux/ Yrkesvux⁷ som ett svar på en långvarig diskussion om ett obalanserat utbildningsutbud inom gymnasieskolan.

Skolverket tar med fyra års intervall fram ett planeringsunderlag som ska stödja regionerna i deras arbete med att dimensionera utbildningarna utifrån den regionala arbetsmarknadens behov. Dessa planeringsunderlag ska användas för utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025 – om ett år. Det är hög tid att analysera vad planeringsunderlaget från Skolverket säger, och vad det innebär för Lastbilspåbyggjarbranschens kompetensförsörjning i länet?

Följande program rekommenderar Skolverket länet att satsa extra på:

- El och energiprogrammet
- Fordons och transportprogrammet
- Industritekniska programmet
- VVS och fastighetsprogrammet
- Vård och omsorgsprogrammet

I dokumentet konstateras en ökning av antalet elever som sökt till Fordonsprogrammet, och att man framför allt ser ett behov av fordonsutbildade (men färre på transportsidan). Däremot ser man en risk för överskott på arbetskraft med högskoleförberedande utbildning, med undantag för teknikprogrammet och det humanistiska programmet.

Nationellt program	Erbjudna platser 2023/24	Skolverkets bedömning
Bygg och anläggning	7%	7%
El och energi	4%	6%
Fordons och transport	5%	7%
Industritekniska	5%	6%
Teknikprogrammet	10%	10%

Liknande bedömning görs för Komvux, där t ex 89 studerande gick på kurser inom Fordon och transport och 106 studerande på Industritekniska under år 2022.

Vilka utbildningar efterfrågas i Gävleborg?

Sökmönstret i Gävleborg skiljer sig stort från Sverige i stort. I Gävleborg söker mer än 50% av eleverna ett yrkesprogram, och siffran har faktiskt ökat. Detta ska jämföras med det nationella snittet på 37% som söker ett yrkesprogram⁸. Fordons- och transportprogrammet har fler förstahandssökande till programmet än antalet platser (6% sökte fordons- och transport, som hade 5% av alla platser)!

Var finns utbildningarna och var finns behoven?

Pendlingsområde 1

(Gävle/Sandviken/Söderhamn):

Här finns de allra flesta eleverna som går Fordon och transportprogrammet. Samtliga av programmen som identifierats är relevanta för lastbilsbranschen. Påfallande är att det är i dessa tre kommuner som de allra flesta eleverna studerar fordon inom länet men dessvärre är antalet lastbils-påbyggare betydligt färre än i norra delen av regionen.

Pendlingsområde 2

(Bollnäs/Ljusdal/Ovanåker):

Här finns Fordon och transportprogrammet. BA, Industritekniska och Teknik finns också. Det här är det viktigaste området för branschen med en hög andel lastbils-påbyggare men saknar samtidigt ett Transportprogram i Ljusdal. Att Fordonsprogrammet dessutom saknar den inriktning som går direkt mot branschen är svårt att förstå.

Pendlingsområdet 3

(Hudiksvall/Nordanstig):

Har samtliga program som identifierats som en bra utbildningsbakgrund för branschen i Hudiksvall.

Skolverkets bedömning specifikt om Fordon och transport:

Skolverkets bedömning är att andelen erbjudna platser på Fordon och transportprogrammet ska öka, främst inom lastbil och mobila maskiner. Skolverket säger också att huvudmännen bör planera och dimensionera programinriktat val i linje med detta⁹. Länets tillgång på fordonsutbildade väntas minska med 5 procent fram till 2035. Arbetsförmedlingen säger i sin prognos för 2026 (nationell prognos) att det finns "mycket stora möjligheter till arbete" efter en genomgången utbildning mot motorfordonsmekaniker och fordonsreparatör¹⁰. Arbetsförmedlingens yrkesprognos för yrken inom fordons- och transportområdet.

⁸ Skolverkets planeringsunderlag för gymnasialutbildning Gävleborg, s. 22

⁹ Skolverkets planeringsunderlag för gymnasial utbildning Gävleborg, s. 57

¹⁰ AF: kompetensutvecklingen på arbetsmarknaden 2030, s.11

Vad måste göras i Gävleborg?

1. Fler utbildningsplatser på Fordon- och transport och Industritekniska programmet på gymnasiet - att elever inte kommer in på ett förstahandsalternativ som arbetsmarknaden efterfrågar är orimligt.
2. Insatser för att ytterligare öka attraktiviteten för dessa program.
3. Inriktningen på Fordon- och transportprogrammet mot Lastbil och mobila maskiner måste lyftas.
4. Komvux (yrkesvux) måste erbjuda utbildningar mot den privata arbetsmarknaden och inte domineras av Vård och omsorg/Barn och fritid.

Kontaktpersoner:

Carina Jakobsson
Koncernchef
Translink/Kilafors & ordförande LFG
carina.jakobsson@translink.se
070 642 95 90

David Cramér
Branschansvarig
Lastfordonsgruppen
david.cramer@tebab.com
070 582 67 02

Lastfordonsgruppen.se

LASTFORDONSGRUPPEN